

EDEBİ MAKALE

BEŞ PARASIZLIKLA BÜYÜLÜ HAYATIN İLİŞKİSİ

Batıl inançlar, herkesin üzerine fikir sahibi olduğu bir konudur. Özellikle Türk kültüründe ve benzer Latin ülkelerinde doğup büyümüş bireyler, mutlaka kendi kültürlerine ait olan, bir elin parmakları kadar batıl inancı kafasının üstünden sayabilir. Bu batıl inançlar, genellikle bilgisizlikten, bilimsel bilgilerin veya nedenselliğin yanlış anlaşılmasından, kadere veya büyüye inanmaktan, doğaüstü etkileri algıladığını sanmaktan veya bilinmeyene karşı duyulan korkudan kaynaklanır. Bu bilgisizliğin nedeni cahillik, cahilliğin sebebi de devletin desteğinden yoksunluk yüzünden yaşanan eğitim eksikliğidir.

Şehir hayatına göre daha "geleneksel" bir yaşam tarzını benimsemiş feodal topluluklar, eğitimsiz kalmış kitlelerdir. Ve, feodal yapıli toplumdaki eğitim yetersizliği kitlesel cahilliğe sebep olur. Buralardaki ekonomik yetersizlik, eğitim yetersizliğine, bu da cahilliğe yol açar. Ayrıca ekonomik sorunlar yaşanan yerlerde toplum ahlakı da bozulur, batıl inançlar bu sorunların yaşandığı yerlerde bol görülür.

Latife Tekin'in 1983'te toplumcu-gerçekçi bir bakış açısıyla yazmış olduğu "Sevgili Arsız Ölüm" romanında da bu kavram Alacüvek köylüleri ve hayatları üzerinden rahatlıkla görülür. Bu köyde gerçeklik ile hurafeler iç içedir ve insanlar anlam veremedikleri tüm olayları cinler gibi olağanüstü varlıklarla bağdaştırırlar.

Feodal yapıli toplumlarda dış dünyaya kapalı, kendi içinde bütünleşmiş bir yapı ve toprağa dayalı bir örgütlenme, bir derebeylik sistemi vardır. Bu sistem, yöneten dışında herkesin tek bir güce hizmet etmesine ve kendi için para kazanamamasına yol açar. Yani kitlesel yoksulluk yaşanır. Halkın bu yoksulluğu, devletin vermediği önem ile birleşerek eğitim ihtiyacının karşılanmamasına yol açar. Bu nedenle de bu toplumun insanları eğitimsiz, cahil kalır.

Cahilliğin en önemli mentalitesi olan "bilmediğin şeylerden korkarsın" konsepti sebebiyle de, cahil toplumdaki insanlar, gördükleri ama bilgisizlikleri yüzünden kavrayamadıkları şeyleri, doğruluğu olmayan düşünceler –batıl inançlar– ile açıklarlar. Yani feodal yapılaşmalar gibi halkın yoksul olduğu toplumlar eğitimin yetersiz alması sebebiyle cahil kalmıştır. Dolayısıyla da batıl inançları benimsemiş toplumdur.

Bu batıl inançların varlığı, sömürü geçmişi olan ve büyük bir yoksulluktan çıkmış Latin ülkelerinde sıklıkla görülür. Bu feodal sistem tarafından zarar görmüş milletlerde, zamanında yaşanmış eğitim yetersizliği nedeniyle birçok jenerasyon eğitimsiz ve cahil kalmışlardır. Örneğin çoğu kişi, Afrika'nın, yolları bile olmayan, dışarıdan yardım ulaşmasının zor olduğu gibi içerdekilerin de dışa bağlanmaya çalışmadığı bir dünya olduğunu varsayar. Bu her ne kadar büyük ve yanlış bir genelleme olsa da, dünyadaki başka yerler de gibi Afrika'nın bir bölümü için doğrudur. Bu bölgeler çoğunluğun siyahi olduğu bir popülasyondan oluşur ve doğal olarak insanları koyu tenli, siyah gözlüdür. Burada yaşayan mavi gözlü bir anne ve çocukları, farklılıkları sebebiyle lanetli oldukları inancıyla kocası ve babaları tarafından terk edilmiş, köyleri tarafından dışlanmışlardır.

Sevgili Arsız Ölüm kitabında da köy halkının eğitimsiz kalmış bir toplum olduğunu, cahil olduklarını, su paragraflardan anlayabiliriz: "Öyle ki günün birinde yabancı biri koltuğunun altında kara bir çantayla ağılın başında belirince Alacüvek ayağa kalktı. ... Neden sonra, 'Burası okulmuş, ben öğretmenim,' diyerek Huvat'ın erkek odasına çıktı. ... Bu öğretmen Alacüvek'in çocuklarına altın kuş masalını, "Çobanım, Çobanım" şarkısını öğretip gitti." (1) Buradan görüldüğü üzere Alacüvek gelen öğretmenin bile durmadığı, bir mevsim yarım yamalak şeyler öğretip gittiği yani düzgün eğitimin verilmediği bir yerdir ve sonuç olarak cahil

bir toplum ortaya çıkar. Cahilliklerini ; Huvat'ın getirdiği otobüsten korkmalarından, Dirmit'in tulumba ve kar gibi nesnelere konuşmasını cinli olmasına bağlamalarından anlayabiliriz. Otobüs gibi modern bir icattan haberleri bile yoktur, asla yapmadıkları ve yapamayacakları şeyi yapan, düşünen Dirmit'in hayalgücünü kullanmasını yanlış görürler ve bunları bir batıl inanç olan cinlere bağlarlar. Tıpkı Afrika'daki mavi gözlü siyahi aile gibi toplumun kalanından farklı oldukları için kötü görülürler. Bunların yanında sürekli okuyup üfleme, muska yakma gibi kültürleri de vardır.

Batıl inançlar, insanları serbest ve rasyonel bir akıl ile düşünülünce asla yapmayacakları davranışlara itebilir. Çünkü bu inançlar korkulardan ortaya çıkmış, bu korkuya gönderme yapan her ne varsa engel olan şeylerdir. Bu inançlar zamanla insanların davranışlarına yansıyor köklenerek ilk olarak kişinin ardından da kalıplaşarak bireylerden oluşan toplumun ahlakını bozarlar. Batıl inançlar da, önceden açıklandığı gibi ekonomik sorun yaşamış ve cahil kalmış toplumlarda daha sık görüldüğünden, yoksul halkın ahlak anlayışını, insanların erdem ve vicdanlarını kalıplaşmış davranışlar çerçevesinde yok saymalarına mecbur bırakarak, yok eder.

Söz konusu ahlak bozukluğuna da Türkiye'nin doğusuna gidildikçe, daha az şehirleşmiş kesimlerinde çocuk gelin gerçeğine şehre kıyasla daha çok rastlanır. Ekonomik darlık yaşayan, adaletli bir kültür ahlakı görmemiş, kırsal kesimdeki cahil aileler kısa sürede büyük miktarda para elde etmenin daha doğru, bazen de hızlı bir yolunu göremediklerinden nişanlanmamış veya evlenmemiş, ki geleneksel ailelerde evlilik yaşı zaten oldukça küçüktür, en büyük kızlarını bir nevi satarlar.

Kitapta da şu cümleler geçer: "Halit'in yarısını kırkıp yarısını eve getirdiği para evi geçindirmeye yetmedi." (2) "Halit işten kaçıp kaçıp are geldi, Atiye'nin bağırı çağırmasına, laf dokundurmasına aldırmadan, aynaların karşısına geçti ; 'Su bendeki gözlerin güzelliğine bak !' diye övündü ; bir 'Ben niye mühendis değilim !' diye dövündü." (3) Aile şehre geçtikten sonra, ilk örnekte görüldüğü gibi, ekonomik sorunlar yaşarlar, paraları hepsini geçindirmeye yetmez. Ama bunun üzerine büyük oğlan olan Halit, sorumluluk alıp daha çok çabalayıp ailesine destek vereceğine işten kaçmayı, çalışmamayı, gerçekleştirmediği başarılarla övünmeyi ve gerçekleştirmek için üstünde durup çalışmadığı hayalleriyle dövünmeyi tercih ederek oldukça bencilce davranır. Bu ahlakının bozulduğunun bir göstergesidir.

Sonuç olarak ekonomik sorunların, karşılanamayan eğitim ihtiyacı nedeniyle cahilliğe sebep olduğu ; cahilliğin batıl inançlara, batıl inançların da ahlak bozukluğuyla sonuçlandığı söylenebilir. Ekonomik sorunlar da yoksul bir kitle anlamına geldiğinden dolayı da batıl inançlar bu toplumlarda daha yoğun şekilde görülür.

2019'da Türkiye'de, Kültür Atlası tarafından Antalya ve Tokat'ta yapılan bir çalışma sonucu bu bölgelere özgü 100'e yakın çeşitli inanışlar derlenmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin %52'si bugüne kadar herkes için geçerli olan bir ispatı ve doğruluğu bulunmayan, başka hiçbir bilim dalına hitap etmeyen astrolojiye inanmak ile kalmayıp bir bilim dalı olarak kabul ediyor, günlerine yıldız falı okuyarak başlıyorlar. Ve bu gibi eğilimler hala yaygınlaşmakta. Kahve falları okumak kültürümüzün en kalıplaşmış geleneklerinden biri fakat hurafelerden başka bir şeyden ibaret değil. İnsanların kendilerine çıkan falların gerçekleştiğine inanmalarının tek sebebi "seçici koşullanma", çevresindeki olayları duyduğu bilgilerle ilişkilendirerek algılamasıdır . Yukarıda bahsedilen araştırma sonucu Tokat'taki hurafelerin Antalya'dakilere oranla iki kat fazla olduğu, konu başlıkları altında dallanarak çoğaldıkları görülmüştür. Bundan anlaşılacağı üzere; Tokat gibi, Milli Mücadele döneminde savaştan toplumsal ve fiziki olarak ağır hasar almış, her yerin ve değerler dair her şeyin yakılıp yıkılmış olduğu, çok yoksullaşmış insanlığını kaybetmiş ve sonradan küllerinden doğmuş olsa da hala bu kötü anıların izlerinin görüldüğü bölgelerde, batıl inançlar daha etkilidir.

- (1) Latife Tekin, Sevgili Arsız Ölüm, Can Yayınları, 2021, s.23-24
- (2) a.g.e, s.103
- (3) a.g.e, s.87